

Kako naj Jenny umre?

PETER KOLŠEK

Linhart, človek razsvetljenstva
scenarij in režija **Helena Koder**
TVS, 13. 12. 2006

**televizijski
dokumentarno-igrani film**

Koncept preizkušene avtorice Helene Koder je jasen: povedati o Antonu Tomažu Linhartu in njegovem času »vse«, razen tistega, kar je obče znano – to pa je avtorstvo Županove Micke in Matička, kar spada k šolski modrosti, da je bil Linhart »prvi slovenski dramatik«. Scenarij ga je torej želel izvleči iz zaprašenega kulturnozgodovinskega redukcionizma in pokazati nanj kot na najpopolnejši primer slovenskega razsvetljenca. Priložnost je prava (250. obletnica rojstva) in se do popolnosti ujema s tisto na drugi strani hribov, Mozartovo; čeprav primerjava v filmu ni vzpostavljena, je skoraj jasno, da je projekt Linhartovega leta tekel v znamenju tihe kompeticije; tudi dostojne, to je že treba reči.

Več kot dostojen je tudi igrani dokumentarec. Prinaša vse bistvene vidike: biografskega, kulturno- in nacionalnozgodovinskega, prinaša filozofsko in sociološko osvetljava razsvetljenstva, poskuša približati

socialno podobo Ljubljane s konca 18. stoletja. »Ali smo zmožni misliti tisti čas,« se je vprašal eden od številnih in kompetentnih linhartoslovcev, kot bi preslikal temeljni avtorski napor Helene Koder. Vse te metodološko različne vstopne v snov in zelo različna tematska področja (od radovljiškega grajskega in trškega gnezda do prostozidarjev) je avtorica prepletla v koherentno pomensko mrežo, ki sporoča, da je bil »človek razsvetljenstva« zares univerzalna figura, ampak zelo specifične lokalne razsvetljenske scene.

Linhart je bil prvi, ki je živo občutil problem slovenstva in slovanstva. Glede obeh vprašanj je bilo v njem veliko neizražene potencialnosti, ki bi morda prišla na dan, če bi uspel nadaljevati svoj zgodovinopisni prikaz. Vse, česar se je lotil, je bilo nenačeto in veliko, kamor se je obrnil, je bila na preizkušnji njegova svobodomiselnost – in to stisko je dobro zaznal tudi film. Zato imamo občutek, da »vidimo« tudi tisto, kar bi v njem hotelo biti, a je spričo časovne mere dokumentarca pač moralo ostati zunaj. Čeprav so te mere (po svetu) lahko zelo različne – in 90 minut (takšnega) Linharta bi gledalci mirno prenesli!

Kajti Helena Koder je podobo Linhartovega časa skušala reanimirati tudi z intervencijami igranega filma. Ne zato, da bi z njimi ilustrirala dokument, pač pa zato, da bi »nad njim« vzpostavila estetsko objektivizacijo, ki morda ustreza našim predstavam o zunanjem, baročno-rokokojskem ustroju našega razsvetljenstva. Glede na to, da je gostota pričevanjenskega gradiva omogočala le bežne »igrane« reminiscence, te delujejo kot posamezni estetski znaki (gugalnica, kostumski tek skozi park) ne pa kot celovitejša informacija o stilskem duhu časa. A za privzdignjeni esprit filma je, se zdi, takšna količina znakov dovolj.

Pač pa v tej kompleksnosti (in pravzaprav tudi harmoničnosti) vsega deluje nekoliko zamotano metafora o Linhartovi viharški igri Miss Jenny Love, ki velja za njegovo mladostno »nezrelo« delo. Film se s to nezrelostjo inteligentno poigrava, kot bi hotel reči, da je Linhart dovolj velika figura, ki ima vso pravico do svoje lastne – ne zgolj slovenske – umetniške svobode in usode. Zabavno prašanje, kako naj Jenny na odru umre, da ne bo (dandanes) izpadla smešno, je torej treba prevesti v vprašanje: Ali smo sposobni ugledati velikega Linharta – mimo Micke in Matička?